

Sygn. akt I CSK 597/19

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa B. S.

przeciwko B. G.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 17 stycznia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 15 maja 2018 r., sygn. akt I Ca (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanej B. G. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 15 maja 2018 r., sygn. akt I Ca (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

W skardze kasacyjnej pozwana podniosła zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 415 k.c., przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że jej działanie w okolicznościach sprawy było bezprawne, zawinione

i skutkowało poniesieniem szkody przez powoda w sytuacji, gdy posiadała ona ważne pełnomocnictwo do dokonywania czynności za wiedzą i zgodą powoda. Skarżąca podniosła również zarzut naruszenia przepisów postępowania, mającego istotny wpływ na wynik sprawy tj.: 1/ art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c., przez przekroczenie granic orzekania wyznaczonych treścią żądania powoda i oparcie wyroku sądu apelacyjnego na podstawie art. 415 k.c. w sytuacji, gdy ta podstawa prawna roszczenia nie została wskazana ani wykazana przez powoda reprezentowanego przez profesjonalnego pełnomocnika na żadnym etapie postępowania; 2/ art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., przez pominięcie w uzasadnieniu wyroku Sądu odwoławczego oceny części materiału dowodowego, w tym wskazania na jakich dowodach Sąd oparł poczynione ustalenia, brak wskazania przyczyn odmowy wiarygodności pozostałych dowodów, niedostateczne uzasadnienie oceny zarzutów apelacyjnych i wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku, które to uchybienia w sytuacji zmiany podstawy faktycznej i prawnej wyroku uniemożliwiają skuteczną kontrolę kasacyjną orzeczenia.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na przesłankę uregulowaną w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Postanowieniem z dnia 27 maja 2019 r. Sąd Najwyższy zwrócił skargę kasacyjną Sądowi Okręgowemu w K. w celu wezwania skarżącej do usunięcia braku formalnego skargi kasacyjnej w postaci braku uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W odpowiedzi na wezwanie skarżąca stwierdziła, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ujęty został w treści skargi, a uzasadnienia wniosku należy upatrywać w dalszej części samego wniosku wskazującego, że skarga jest uzasadniona wobec naruszeń przepisów postępowania, jakie leżały u podstaw zaskarżonego wyroku, skutkujących niezgodnym z prawem rozstrzygnięciem, a które to uchybienia w niewątpliwy sposób wpłynęły na wynik sprawy. Skarżąca podniosła, że uzasadnienie to w pełni podtrzymuje i wskazała dodatkowo na oczywistą zasadność wniesienia skargi kasacyjnej z uwagi na trafność zarzutów podniesionych w skardze, które ukazują błędy w procedowaniu skutkujące w ostatecznym rozrachunku niezgodnym z prawem rozstrzygnięciem.

Podkreślić należy, że zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c. wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ma mieć własne uzasadnienie, odrębne od uzasadnienia podstaw kasacyjnych. Uzasadnienie z art. 398⁴ § 2 k.p.c. ma przekonać Sąd Najwyższy o spełnieniu przez skarżącego w treści wniosku przynajmniej jednej z czterech przesłanek wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., stanowiących o dopuszczalności wniesienia skargi kasacyjnej. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może zostać osiągnięty jedynie przez powołanie i właściwe uzasadnienie istnienia wymienionych przesłanek, a rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi do rozpoznania następuje na podstawie oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają przyczynom kasacyjnym wymienionym w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Wymagany sposób uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania został wszechstronnie wyjaśniony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2018 r., IV CSK 612/17, nie publ.).

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga niepodniesiona przez skarżącą przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej, którą Sąd Najwyższy obowiązany jest uwzględnić z urzędu. Chodzi bowiem o ewentualną nieważność postępowania, w kontekście zarzutu naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy w graniach zaskarżenia bierze pod rozagę z urzędu nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy przyjmował, że zastosowanie przez sąd drugiej instancji nowej podstawy prawnej rozstrzygnięcia bez wcześniejszego poinformowania stron o możliwości oceny roszczeń na takiej podstawie prawnej może skutkować pozbawieniem stron możliwości obrony praw (art. 379 pkt. 5 k.p.c.), a tym samym powodować nieważność postępowania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2015 r., IV CSK 368/14, OSP 2016, nr 5, poz. 45, z dnia 13 kwietnia 2017 r., I CSK 270/16, nie publ.).

W stanie niniejszej sprawy nie może być jednak mowy o nieważności postępowania, gdyż po pierwsze nie doszło do zmiany podstawy faktycznej, po drugie, w przypadku podstawy prawnej przyjętej przez Sąd drugiej instancji nie

nastąpiła zmiana świadczenia i po trzecie obie podstawy prawne, tj. wskazana w pozwie i przyjęta przez Sąd Okręgowy są o tyle zbieżne, że ich źródło tkwi w stosunku pozaumownym. Poza tym, pozwana, reprezentowana w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji podjęła obronę, która nie ograniczyła się do wskazanej w pozwie podstawy prawnej, lecz dotyczyła przytoczonych w pozwie okoliczności faktycznych. Pozwana zaprzeczyła, by wypłaciła środki pieniężne z konta bankowego powoda poza zakresem udzielonego jej umocowania oraz zgłosiła wnioski dowodowe, które były objęte postępowaniem dowodowym.

Jak już wyjaśnił Sąd Najwyższy, warunkiem orzeczenia na innej podstawie prawnej niż wskazana przez powoda jest to, aby okoliczności faktyczne, na jakie się powołał, to uzasadniały, aby ich rozumienie było takie samo, albo co najmniej bardzo podobne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2019 r., V CSK 207/18, nie publ.). Zakres żądania powoda wynika nie tylko ze sformułowania samego żądania i wskazanej podstawy faktycznej w pozwie, ale i dalszych twierdzeń powoda przedstawionych w toku postępowania, o ile są ściśle powiązane z okolicznościami przytoczonymi w pozwie i stanowią ich rozwinięcie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2019 r., V CSK 551/17, nie publ.).

W wyroku z dnia 30 listopada 2016 r. (III CSK 351/15), Sąd Najwyższy wskazał, że zmiana kwalifikacji prawnej roszczenia przez sąd drugiej instancji nie wpływa na prawo do obrony strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika, jeżeli typowość stanu faktycznego sprawy pozwala na przewidywalność zastosowania różnych i typowych podstaw prawnych dla danego stosunku faktycznego. W tamtej sprawie Sąd drugiej instancji zastosował przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, w sytuacji gdy powód opierał żądanie na przepisach o odpowiedzialności odszkodowawczej.

Należy wyeksponować, że w obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CZ 10/17, nie publ.). Przepis art. 382

k.p.c. określa podstawę merytorycznego orzekania przez Sąd drugiej instancji, która obejmuje materiał dowodowy zebrany przez sąd pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Uregulowanie to nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek dokonania ponownie własnych ustaleń, które mogą obejmować ustalenia sądu pierwszej instancji przyjęte za własne albo różnić się od tych już poczynionych, a następnie poddania ich ocenie pod kątem prawa materialnego (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124), które stosuje z urzędu, niezależnie od podniesionych w apelacji zarzutów (por. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Oznacza to, że co do zasady sąd *meriti* nie jest związany wskazaną przez powoda podstawą prawną roszczenia, lecz jest zobowiązany rozpatrzyć sprawę wszechstronnie i wziąć pod rozwałę wszystkie przepisy prawne, które powinny być zastosowane w danej sprawie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2006 r., III CSK 210/06, nie publ.). W konsekwencji przyjęcie przez sąd innej podstawy prawnej orzeczenia nie stanowi wyjścia ponad żądanie określone w art. 321 k.p.c. i tym samym dokonania rozstrzygnięcia o innym przedmiocie żądania niż wskazany przez powoda (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2016 r., I CSK 644/15, nie publ.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2015 r., I CZ 44/15, nie publ.).

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por.m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, Nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.).

Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania wraz z uzasadnieniem jest odrębną konstrukcyjnie i funkcjonalnie częścią skargi kasacyjnej (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) i nie jest dopuszczalne odesłanie do uzasadnienia podstaw kasacyjnych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2018 r., V CSK 654/17, nie publ.).

Uzasadnienie sformułowanego przez skarżącą wniosku wskazanym wyżej warunkom nie odpowiada i sprowadza się do powołania się na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej i powołania się na trafność zarzutów kasacyjnych, które ukazywać mają błędy w procedowaniu skutkujące w ostatecznym rozrachunku niezgodnym z prawem rozstrzygnięciem. Skarżąca nie przedstawiła zatem argumentacji wymaganej przy powołaniu się na przyczynę przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zdolnej do przekonania o „oczywistej” zasadności skargi. Co więcej, argumenty zostały ujęte w taki sposób, że ocena wniosku nie byłaby możliwa bez jednoczesnej analizy podstaw skargi, co na obecnym etapie postępowania jest niedopuszczalne. Ocena postawionych w skardze zarzutów może nastąpić dopiero w ramach rozpoznania skargi, po jej przyjęciu. Z uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie wynika, jakie przepisy prawa zostały w ewidentny sposób naruszone przez Sąd Okręgowy. Skarżąca nie wyjaśniła także, na czym to naruszenie, prowadzące do uwzględnienia skargi kasacyjnej, miałoby polegać. Rolą Sądu Najwyższego nie jest wyręczanie skarżącej w realizacji tego obowiązku i doszukiwanie się tych przepisów w podstawach skargi kasacyjnej.

Jedynie ubocznie wskazać należy, że w stanie faktycznym sprawy, który jest wiążący w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), pozwana niezgodnie z zakresem udzielonego jej przez powoda pełnomocnictwa dokonała wypłaty z jego konta bankowego, przeznaczając te środki na pokrycie zobowiązań rodziców powoda. Oczywistym jest więc, że zwrot tej kwoty nie mógł nastąpić w oparciu

o przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, skoro sporna kwota nie weszła do majątku pozwanej, ani nie została przeznaczona na pokrycie jej zobowiązań. Do wzbogacenia doszło natomiast po stronie osób trzecich, czyli rodziców powoda, na pokrycie zobowiązań których środki te przekazała pozwana jako pełnomocnik powoda.

Literalna treść dokumentu pełnomocnictwa (przytoczona i omówiona przez Sąd Okręgowy) nie uprawniała pozwanej jako pełnomocnika powoda do dokonania takiej czynności w imieniu i na rzecz swojego mocodawcy. Nie wykazała również by istniało pomiędzy nią, a powodem (względnie pomiędzy nim a jego rodzicami) porozumienie, upoważniające pozwaną do dokonania spornej czynności prawnej, jak również by powód potwierdził dokonanie spornej czynności *ex post*.

Podstawą pełnomocnictwa materialno-prawnego jest najczęściej umowa zlecenia łącząca mocodawcę z pełnomocnikiem. Dokonanie przez pełnomocnika czynności sprzecznie z umocowaniem, w tym wypadku bezpodstawną wypłatą środków pieniężnych, doprowadziło po stronie powoda do szkody w postaci straty (*damnum emergens*), czyli zmniejszenia jego majątku. Sąd drugiej instancji uznał, iż zaistniały przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej deliktowej (art. 415 k.c.). Okoliczność, że w takim stanie faktycznym, gdy skutkiem naruszenia stosunku prawnego łączącego strony tego procesu (a będącego podstawą pełnomocnictwa), powstała szkoda i w związku z tym. bardziej miarodajną podstawą prawną mogłyby być przepisy dotyczące odpowiedzialności odszkodowawczej kontraktowej (art. 471 k.c.; pozwana nienależycie wykonała zobowiązanie), nie powoduje, że skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna. Jak wyżej bowiem wspomniano, przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Niewątpliwym jest, że niezależnie od podstawy odpowiedzialności odszkodowawczej (deliktowej czy kontraktowej), powód poniósł szkodę, a skoro pozostaje ona w związku przyczynowym z zachowaniem pozwanej, to oczywistym jest, że powinna naprawić tą szkodę.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, j.t.: Dz. U. z 2018 r. poz. 265., w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. poz. 1667).